

เทคนิคเพาะเลี้ยงแมงดาหนา

ถาม : เรียน อาจารย์ประเวศ แสงเพชร

ปัจจุบันมีผู้นิยมบริโภคแมงดาหนากันมาก ในบางช่วงมีราคาแพง ผมจึงขอรบกวนถามอาจารย์เกี่ยวกับวิธีเพาะเลี้ยงแมงดาหนาอย่างละเอียด

ขอแสดงความนับถือ

ชูศักดิ์ วงศ์คำพันธุ์

อ.เมือง อุบลราชธานี 34000

ตอบ - คุณชูศักดิ์ วงศ์คำพันธุ์

แมงดาหนา แบ่งได้ 3 พันธุ์ คือ พันธุ์หม้อ พันธุ์ลาย และ พันธุ์เหลือง หรือ พันธุ์ทอง ลักษณะของพันธุ์หม้อมีปลายปีกไม่หุ้มมีตัวท้ายของลำตัว มีการขยายพันธุ์ได้เร็วกว่าพันธุ์อื่นๆ พันธุ์ลาย ที่ขอบปีกมีลวดลายสีทอง ส่วนปลายปีกจะหุ้มส่วนท้ายลำตัวมืด และพันธุ์เหลืองหรือพันธุ์ทอง มีสีทองตลอดทั้งตัว ข้อเสียคือ ขยายพันธุ์ได้ช้ากว่าพันธุ์อื่น หากจะเลี้ยงควรเลี้ยงพันธุ์หม้อเนื่องจากขยายพันธุ์เก่ง แมงดาหนาจัดเป็นแมงดาหนาที่น้ำสะอาดปนบวม สามารถอยู่ได้ทั้งบนบกและในน้ำฤดูฝนจะอาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำธรรมชาติในห้วยหนองคลองบึง สระน้ำ และทุ่งนา หากอาหารด้วยการจับลูกกบ เขียด อึ่งอ่าง กุ้งปู และปลาเป็นอาหาร วงจรชีวิตของแมงดาหนา จะลอกคราบรวม 5 ครั้ง แมงดาหนาผสมพันธุ์และวางไข่ระหว่างเดือนกรกฎาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม การวางไข่จะวางตามดินเหนียวตื้นๆและดินไม้เล็ๆ ที่ขึ้นอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ ไม่มากและน้ำค่อนข้างนิ่ง แมงดาหนาจะสืบอายุขัยเมื่อมีอายุครบ 2 ปี

สถานที่ให้เพาะเลี้ยงแมงดาหนา ควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ ไม่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย เพื่อสะดวกในการดูแล เป็นที่สงบไม่พลุกพล่านเพราะจะทำให้แมงดาหนาตกใจ บ่อ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 5x8 เมตร หรือ 6x10 เมตร ลึก 1.0-1.50 เมตร รั้วขารระดับน้ำไว้ที่ 70-120 เมตร อัตราปล่อยแมงดาหนา 1,000-1,500 ตัวต่อบ่อ โดยใช้เพศผู้ต่อเพศเมีย 1:1 เท่ากัน บักเส้าทั้ง 4 บวมคลุมด้วยตาข่ายดำสีฟ้าหรือผ้าขี้ในลอน มีประตูเปิดปิดสำหรับเข้าและออกทางเดียว มีชานบ่อด้านใน 0.5 เมตร ทั้ง 4 ด้าน ปลูกผักบุ้งหรือผักกระเฉดตามชายบ่อแมงดาหนาวัยเล็กจะชอบว่ายน้ำค้ำคุดค้ำว่ายน้ำโดยใช้ขาถูกรากชีไปด้านหน้า ส่วน 2 คู่หลังทำหน้าที่พุน้ำเหมือนใบพาย แต่เมื่อมีขนาดใหญ่ขึ้นจะเกาะอยู่กับต้นพืชในน้ำ เช่น กอหญ้าและกก เหนือระดับผิวน้ำได้น้ำเล็กน้อยโดยยกพื้นที่น้ำม 45 องศา กับพื้นดิน และจะไหลขึ้นมาบนผิวน้ำเพื่อรับออกซิเจนเป็นครั้งคราว ในเวลากลางวันปริมาณออกซิเจนในน้ำจะต่ำลงไม่พอกับความต้องการของแมงดาหนาและอุณหภูมิของน้ำเย็นเกินไป แมงดาหนาจึงขึ้นขึ้นจากน้ำวนเวียนอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งที่อยู่อาศัยและจะบินกลับลงน้ำตอนใกล้รุ่งสาง วิธีจับเหยื่อของแมงดาหนาจะเกาะตามกอหญ้าสงบนิ่งปล่อยให้เหยื่อไม่ว่าจะเป็นลูกกบ ลูกกุ้ง หรือลูกปลา ว่ายน้ำเล่นจนเพลิน เมื่อเหยื่อเคลื่อนที่เข้ามาใกล้จึงจับเหยื่อไว้แน่นด้วยขาคู่หน้าแล้วแทงด้วยปากที่แหลมคม พร้อมกับปล่อยสารบางชนิดเข้าไปในตัวเหยื่อจนหมดแรงและตายลงที่สุดในจุดนั้นเลี้ยงหรือของเหลวในร่างกายเหยื่อจนหมด ทำซ้ำหลายครั้งจนอึดและปล่อยเหยื่อทิ้งไป แมงดาหนาจะเริ่ม

วางไข่ รุ่นที่ 1 ในเดือนมิถุนายน รุ่นที่ 2, 3 และ 4 จะวางไข่ในเดือนกรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน-ตุลาคม หลังวางไข่ต้องย้ายแม่พันธุ์ลงบ่อใหม่ และหลังวางไข่ครั้งที่ 4 แล้วให้จับพ่อแม่พันธุ์และรุ่นที่ 1, 2, 3 จำนวนส่วนรุ่นที่ 4 เก็บไว้ขยายพันธุ์ต่อไป แต่ละรุ่นต้องแยกบ่อ ทุกครั้งมีเขื่อนั้นตัวโตกว่าจะกินตัวเล็กกว่าเป็นอาหาร แมงดาหนาจะกินอาหารที่ยังมีชีวิตและเคลื่อนไหวได้และไม่เคยกินอาหารที่ตายแล้ว

หลังเตรียมบ่อ นำกอหญ้าหรือกกปลูกในบ่อเป็นแถวคล้ายกับการดำนา ให้พอเพียงกับแมงดาหนาใช้เกาะอาศัยติดท่อนไม้ไผ่หรือท่อเอสลอน ยาว 30 เซนติเมตร วางไว้ข้างบ่อให้เป็นที่ยึดเกาะ หรือเป็นที่อาศัยขณะขึ้นมาบนบก ปล่อยพ่อแม่พันธุ์ ระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม ในช่วงผสมพันธุ์แมงดาหนาเพศผู้จะผลิตสารที่มีกลิ่นฉุนเพื่อดึงดูดเพศเมียให้มาเป็นคู่ผสมพันธุ์ หลังจากผสมพันธุ์ไม่นานแมงดาหนาจะวางไข่บนต้นไม้เหนือระดับผิวน้ำประมาณ 15-20 เซนติเมตร คราวละ 100-200 ฟอง โดยมีเมือกเหนียวยึดไว้กับต้นกกหรือต้นหญ้า แมงดาหนาจะวางไข่เป็นแถว ไข่แมงดาหนามีลักษณะกลมรีเส้นผ่านศูนย์กลางของด้านยาว 0.2 เซนติเมตร สีน้ำตาลเข้ม ส่วนปลายจะมีรอยขีดและจุดสีน้ำตาลอ่อนตรงส่วนปลายสุด ไข่จะฟักออกเป็นตัวภายใน 7-8 วัน และถึงตัวลงน้ำขนาดตัวอ่อนยาว 0.8 เซนติเมตร จากนั้นจะลอกคราบทุกๆ 5-7 วัน รวม 5 ครั้ง และเป็นตัวเต็มวัยเมื่ออายุ 32-34 วัน แมลงวัยนี้จำนวน 100 ตัว จะกินกบเป็นอาหารได้ 1 ตัวต่อวัน หรือปลา 1 ตัวใช้เลี้ยงแมงดาหนาได้ 1,000 ตัว เมื่อน้ำเริ่มเสียต้องถ่ายน้ำทิ้ง และเติมน้ำใหม่จนสะอาด

ศัตรูของแมงดาหนา คือมดค้ำกินไข่ ควรหมั่นกำจัดให้หมดไป การปล่อยอัตราหนาแน่นเกินไป มักพบการระบาดของเห็บน้ำ ที่มีลักษณะกลม สีน้ำตาลอมแดง ขนาดเล็กมาก เกาะที่ท้องและคอแมงดาหนา ทำให้การเจริญเติบโตของแมงดาหนาช้าลง ป้องกันได้โดยปล่อยอัตราไม่หนาแน่นเกินไป และถ่ายน้ำอยู่เสมอ การระบาดของเห็บน้ำจะน้อยลง เมื่อแมงดาหนา มีขนาดที่ส่งจำหน่ายได้ให้จับด้วยสวิงดาห่างจันบ่อและแยกเพศผู้เพศเมียออกจากกัน การจำแนกเพศให้สังเกต เพศผู้จะมีขนาดเล็กกว่าเพศเมียเล็กน้อยและมีกลิ่นฉุนกว่าเพศเมียอีกด้วย

การเลี้ยงแมงดาหนามีข้อจำกัดคือเมื่อเกิดการตกใจพ่อแม่จะกินลูกอ่อนของมันทันทีหรือมีแสงไฟรบกวนในตอนกลางคืนจะบินเข้าหาแสงโดยเร็ว ทำให้กระแทกกับผนังโรงเรือนเกิดการบาดเจ็บและอาจตายได้ และความเครียดมีผลต่อการผสมพันธุ์ การจะเลี้ยงแมงดาหนาให้ได้ผลต้องใช้ความอดทนสูง แต่ถึงไม่กินความสามารถของมนุษย์ไปได้